

БЪЛГАРСКИ
ХЕЛЗИНСКИ
КОМИТЕТ

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Бх. № 233 К.д. 7/16
Дата 25.07.16г.

Изх. № A-136/21.7.2016г.

ДО КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ОТНОСНО: К.д. №7/2016 г.

Уважаеми дами и господа,

Приложено изпращам становище на Българския хелзински комитет по к.д. №~~7~~¹³⁶/2016 г. в отговор на Ваше писмо от 28.06.2016 г.

Приложение: съгласно текста

С уважение:

Красимир Кънев
Председател на БХК

СТАНОВИЩЕ

На Българския хелзинкски комитет по к.д. № 7/2016 г.

УВОД

Настоящото конституционно дело е образувано по искане на петчленен касационен състав на Върховния административен съд за произнасяне от Конституционния съд по въпроса „Противоречи ли нормата на чл. 37 от Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните на разпоредбата на чл. 30, ал. 3 от Конституцията относно липсата на средство за обжалване, което би дало възможност да се оспори законосъобразността на настаняването в дом за временно настаняване на малолетни и непълнолетни?“. Настаняването в ДВНМН, което представлява лишаване от свобода, става с полицейска заповед. Според чл. 37 на ЗБППМН престоят в ДВНМН не може да бъде повече от 15 дни. Престоят над 24 часа се разрешава от прокурора. В изключителни случаи, с разрешение на съответния прокурор, срокът на престоя в дома може да бъде продължен до два месеца. Не е предвидена възможност за обжалване пред съд за контрол на законосъобразността на лишаването от свобода. Според чл. 30, ал. 3 от Конституцията, в изрично посочените от закона неотложни случаи компетентните държавни органи могат да задържат гражданин, за което незабавно уведомяват органите на съдебната власт. В срок от 24 часа от задържането органът на съдебната власт се произнася по неговата законосъобразност. Орган на съдебната власт по смисъла на Конституцията може да бъде както съдът, така и прокурорът.

Според чл. 150, ал. 2 от Конституцията, когато установят несъответствие между закона и Конституцията, Върховният касационен съд или Върховният административен съд спират производството по делото и внасят въпроса в Конституционния съд за упражняване на неговите правомощия по чл. 149, ал. 1, т. 2 от Конституцията. ВКС и ВАС обаче не могат да сезират Конституционния съд за упражняване на неговите правомощия по чл. 149, ал. 1, т. 4 от Конституцията за установяване на несъответствие на законите с международните договори, по които България е страна.

I. КОНСТИТУЦИОННА И МЕЖДУНАРОДНОПРАВНА РАМКА НА ЛИШАВАНЕТО ОТ СВОБОДА В ДВНМН

Конституцията гарантира едно от основните човешки права, правото на лична свобода и сигурност, в чл. 30. Тази разпоредба обаче се различава значително от разпоредбите на чл. 9 от Международния пакт за гражданските и политическите права (Пакта) и на чл. 5 от Европейската конвенция за правата на човека (Конвенцията). В него са смесени понятия и разпоредби, свързани с правото на лична свобода и сигурност и такива, свързани с правото на личен живот, както и с правото на справедлив процес. В относимата си към правото на лична свобода и сигурност част тези разпоредби са доста оскъдни. Те установяват изискване за законност на задържането (чл. 30, ал. 2), за незабавно уведомяване на „органите на съдебната власт“ и за произнасяне на последните (не непременно на съда) за законосъобразността на последното (чл. 30, ал. 3). В нормата на чл. 30 от Конституцията липсват някои от гаранциите за законосъобразност и за защита от произволно лишаване от свобода, които се съдържат в горните международни договори, по които Република България е страна: изискването за незабавно уведомяване за причините за ареста или задържането (чл. 5, § 2 от Конвенцията), изискването за незабавно изправяне пред съд след задържане по наказателно обвинение (чл. 5, § 3 от Конвенцията), както и ключовата гаранция *habeas corpus* – възможността за оспорване пред съд в кратък срок на законосъобразността на всяко лишаване от свобода, без оглед на основанията, съпроводено с изискване за бързо произнасяне от съда (чл. 5, § 4 от Конвенцията).

Относима към предмета на настоящото конституционно дело е последната от тези гаранции, известна като *habeas corpus*. Този институт е непознат на българското конституционно право. Той не се съдържа в нито една от българските конституции. В годините на комунистическия режим задържането без каквато и да е възможност за достъп до съд беше регламентирано и се практикуваше в широк кръг хипотези, включително при задържане за принудително освидетелстване и лечение, на алкохолици, на скитници, на деца с цел възпитателен надзор, както и в най-масовия случай при налагане на мярка за неотклонение задържане под стража в хода на досъдебното наказателно производство. То се практикуваше и извън изчерпателните хипотези по чл. 9, § 1 от Пакта, който бе действащо за страната ни право още от средата на 70-те години на миналия век, например в случаи на превантивно задържане на различни категории лица, включително противници на режима. След началото на демократичните промени съдебният контрол над законосъобразността на лишаването от свобода започна да се въвежда постепенно за различните видове задържания. В някои случаи, например при досъдебното наказателно

производство, това стана след редица осъдителни решения на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ). Но процесът на съобразяване на българското законодателство в този пункт с нормите на Пакта и на Конвенцията и особено с практиката на ЕСПЧ не е приключил. Това се отнася по-специално до законодателството, регламентиращо настаняването в ДВНМН.

В решението си по делото *А. и други срещу България* от 2011 г., по което БХК предостави правна помощ на жалбоподателките, ЕСПЧ прие, че настаняването в ДВНМН може да е легитимно лишаване от свобода за целите на възпитателния надзор по член 5, § 1d от Конвенцията когато е за кратък период и е с цел последващо настаняване във възпитателно училище-интернат. Съдът обаче намери нарушение на член 5, § 4 от Конвенцията в случая с едната от жалбоподателките поради това, че нейното настаняване в ДВНМН не е подлежало на съдебен контрол. Относимите части на решението са приведени от членовете на петчленния състав на ВАС в тяхното искане. Решението по делото *А. и други срещу България* установява системен проблем с несъответствието на ЗБППМН с член 5, § 4 от Конвенцията. Поради това, че този закон не предвижда възможност за обжалване пред съд на настаняването в ДВМН, на практика всяко такова настаняване противоречи на член 5, § 4.

II. ОТНОСНО ИСКАНЕТО ЗА УСТАНОВЯВАНЕТО НА НЕСЪОТВЕТСТВИЕ НА ЧЛ. 37 ОТ ЗБППМН С ЧЛ. 30, АЛ. 3 ОТ КОНСТИТУЦИЯТА

На поставеният в искането въпрос за установяване на несъответствие на чл. 37 от ЗБППМН с чл. 30, ал. 3 от Конституцията следва да се отговори отрицателно. Макар уредбата на настаняването в ДВНМН да противоречи очевидно на чл. 9 от Пакта и на чл. 5 от Конвенцията, поради изброените по-горе дефицити в Конституцията в гарантирането на правото на лична свобода и сигурност е трудно да се твърди противоречие с която и да е нейна разпоредба. Следва също така да се отбележи, че разпоредбата на чл. 30, ал. 3 от Конституцията е приложима само в хипотезата на задържане в „неотложни случаи“. Така както е регламентирано в ЗБППМН, задържането в ДВНМН не би могло да се определи като задържане в „неотложни случаи“. Тази конституционна разпоредба изисква компетентният орган, който задържа лицето, да уведоми незабавно „органите на съдебната власт“. Чл. 37 от ЗБППМН изисква престоят в дома над 24 часа да се разрешава от прокурора, който според Конституцията е орган на съдебната власт. По презумпцията разрешението на прокурора съдържа в себе си санкциониране на законосъобразността на задържането. Прокурорът не би могъл да го разреши

ако то е противозаконно. Това произтича от правомощията на прокуратурата по чл. 127, т. 4 от Конституцията за контрол на законността чрез надзор над принудителните мерки. Задържането в ДВНМН без съмнение представлява принудителна мярка.

III. ПРЯКО ПРИЛАГАНЕ НА ПРАВОТО НА МЕЖДУНАРОДНИТЕ ДОГОВОРИ ОТ СЪДИЛИЩАТА

Според чл. 5, ал. 4 от Конституцията международните договори, ратифицирани по конституционен ред, обнародвани и влезли в сила за Република България, са част от вътрешното право на страната. Те имат предимство пред тези норми на вътрешното законодателство, които им противоречат. От това следва, че в случай, в който законова уредба се намира в противоречие с разпоредба на действащ международен договор, която е достатъчно конкретна, съдилищата следва да прилагат последната пряко. Тъкмо такъв е случаят с противоречието между чл. 37 от ЗБППМН и чл. 5, § 4 от Конвенцията. Следователно, когато са сезирани с искане за упражняване на контрол за законосъобразност на задържането в ДВНМН, съдилищата следва да допускат разглеждането на такива искания и да упражняват такъв контрол независимо от това, че ЗБППМН не регламентира обжалване на задържането в съд. Те следва да разглеждат такива искания в кратък срок. Нещо повече, в съответствие с практиката на ЕСПЧ, те следва да допускат съдебен контрол на задържането многократно и „на редовни интервали“.¹

ИЗВОД:

Разпоредбата на чл. 37 от ЗБППМН не противоречи на чл. чл. 30, ал. 3 от Конституцията. Тя обаче противоречи на чл. 9 § 4 от Пакта и на чл. 5 § 4 от Конвенцията. Съдилищата следва да прилагат разпоредбите на Пакта и на Конвенцията пряко и с приоритет пред нормите на вътрешното законодателство, които им противоречат.

Председател на БХК:

Красимир Кънев

---

¹ Вж. например: CEDH, *D.L. c. Bulgarie*, n° 7472/14, Arrêt du 19 mai 2016, § 87.